

A TV MEGTARTÁSA

MEZŐ GÁBOR: *A tévé megszállása*. Századvég, Budapest, 2023. 315 oldal, 5490 Ft

„A kommunista elit átmentette a szerepét és az értelmiségi pozícióit a rendszerváltoztatás után” – fogalmazott Schmidt Mária, Széchenyi-díjas történész, a Terror Háza Múzeum főigazgatója. Az Andrássy út 60. szám alatt, a néhai kommunista politikai rendőrség központjának helyén 2002 óta működő Terror Háza Múzeum megnyitásával új értelmezési keretek közé foglalták a kommunista ideológia és represszió vizsgálatát. Ebbe az értelmezési keretbe illeszkedik Mező Gábor újságíró, kutató *A tévé megszállása* című könyve, amely folytatása annak a szintén tavaly megjelent *A kultúra megszállásának*, amelyben a kommunista tömegkultúra megteremtését és végrehajtóinak tovább élését tárgyalta.

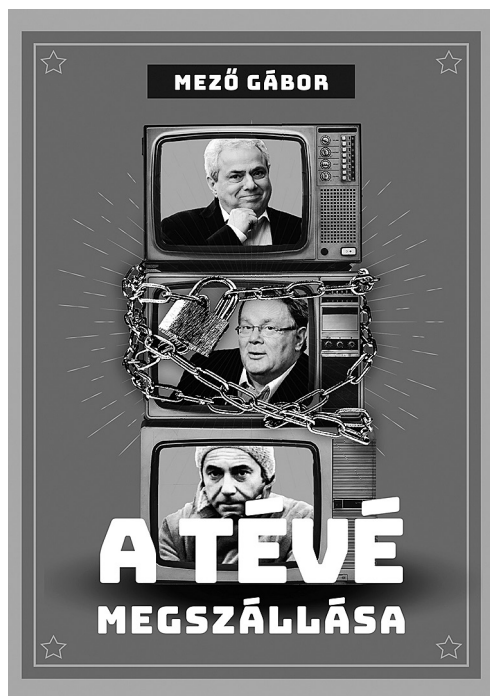
Ez a mostani könyv négy nagy fejezetben mutatja be az olvasónak, hogy hogyan kerültek a Rákosi-rendszer kiszolgálói az 1957-ben induló Magyar Televízióhoz, és az őket követő televíziós generációk – köztük közismert és a nézők által közkedvelt személyek – miként kapcsolódnak hozzájuk vagy a kommunista rendszer más területéhez. Röviden szólva, ha nem egyenes ágon volt valaki bekötve az ÁVH-hoz vagy a Kádár-rendszer ügynökhálózatába, akkor jó eséllyel egyengette az adott illető karrierjét egy befolyásos, politikai beosztást betöltő édesapa vagy éppen újságíró testvér.

A könyv rögtön erős felütéssel indít, hamar kiderül ugyanis, hogy a Magyar Televízió történetének meghatározó személyeire nemcsak az volt jellemző, hogy valaki a Rádiótól került át az újdonsült kommunikációs konkurenciához, de jó eséllyel érkezhettek a katonaság – állománybéli tisztikar, hírszerzés, feldejtés – vonaláról is. Az köztudott, hiszen erről ő maga

is sok helyen beszélt és meg is írta, hogy például Vitray Tamás az Idegen Nyelvek Főiskoláján tanult, majd az ÁVH-t megkerülve a Politikai Főcsoportfőnökséghez került, s innen ment az 1956-os forradalom és szabadságharcot követően a Rádióhoz, majd az újonnan induló állami televízióhoz. Ennél azonban kevésbé volt ismeretes, hogy Megyeri Károly, aki olyannyira meghatározó személyisége volt a Magyar Televíziónak, hogy ő lett az első státuszos riporter, szintén megfordult a Politikai Főcsoportfőnökségen. Ezen kívül nem elhanyagolható tény az sem, hogy Megyeri volt Kádár János bejárattott-személyes riportere. A kezdetektől egészen 1983-ig dolgozott a Magyar Televíziónál, ezután egyébként a rendszerre jellemzően felfelé buktatták, és a MÚOSZ főtitkára lett.

A második fejezetben a szerző legendák nyomába ered. A televízió vezető beosztású személyei között a kezdetekkor olyan neveket látunk, mint Benke Valéria, későbbi művelődésügyi miniszter, aki hosszú évekig a Kádár-rendszer egyik legmeghatározóbb női politikusa

volt. Benke idején, egyben a televíziózás hajnalán volt felelős beosztásban például Révai Dezső is, a Rákosi-korszak meghatározó politikusának, Révai Józsefnek a testvére. Illetve megemlíthetjük Ipper Pált is, aki köztudottan az ÁVH-tól indult, majd a Munkásárség alapítója, valamint ismert televíziós egyéniségek mentora volt. A fejezetben bemutatott személyek közül kiemelhetjük Vitár Róbertet, aki „Tárnoki László” fedőnéven tett jelentéseket, többek között Vitray Tamásról, vagy Árkus Józsefet, akinek bátyja a *Szabad Nép*, majd a *Népszabadság* meghatározó munkatársa volt. Talán nem okoz meglepetést a könyv témájának tekintetében,

hogy Árkus József a rádió és televízió mellett szintén megfordult a *Népszabadságnál*. A fejezet tehát **jól bemutatja, hogyan kötődtek a különböző kommunista intézményekhez és szervekhez a Magyar Televízió alapító tagjai, akik közül a későbbi évtizedekben meghatározó, adott esetben országsszerte ismert televíziós munkatársak lettek.** A Rákosi-korszak túlélői és a Kádár-rendszer Belügyminisztériuma által megbízhatónak titulált televíziós legendák között ott van a Mező Gábor által csak „szürke eminenciásnak” tartott Matúz Józsefné, aki a televízió indulásától egészen 1985-ig volt a TV-Híradó főszerkesztője. Találó jelző ez a szintén politikai vonalról, a Népművelési Minisztériumból érkező Matúznéra, akinek férje ugyancsak befolyásos kommunista funkcionárius volt, a nőmeneklatúra oszlopos tagja.

Ahogy a televíziózás hőskorából átlépünk az 1970-es évekbe, lassan feltűnnek azok a kádergyerekek, akiknek hasonló címmel szenteli a könyv harmadik fejezetét a szerző. Hamar szembetűnik, hogy miközben az állampárthoz biztos szálakkal bekötött funkcionáriusok különböző külföldi, főként nyugati országokban töltenek be tisztségeket, addig bevett szokás volt kisgyermeküket itthon hagyni és adott esetben néhány évre nevelőotthonba adni. Mindenesetre ami közös a sokak által ismert Rózsa Györgyben, Kepes Andrásban és Juszt Lászlóban, az az, hogy szüleik így vagy úgy, de a rendszer kiszolgálói voltak. Hogy mindez mennyiben befolyásolta karrierjük alakulását, talán soha nem derült ki biztosan. Az viszont kétségtelen tény, hogy Rózsa a leningrádi Zsdanov Állami Egyetemen, Kepes főként az amerikai kontinensen, Juszt pedig a baráti Bulgáriában tanult. Ilyen lehetőségek ritkán adódtak még a Kádár-rendszerben is. Mindezek s miniszterhelyettes beosztással bíró apja ellenére Juszt például mindig is határozottan tagadta, hogy bármilyen előnyt jelentett volna mindez számára, sőt! Az pedig már szinte mellékes, hogy a különböző intézmények, amelyekben a könyv szereplői megfordultak, milyen módon kapcsolódtak a Szovjetunió titkoszolgálatához, vagy éppen milyen viszonyt ápolt maga Juszt Szemjon Mogiljevicscel, akire a legfinomabb jelző, amit használhatunk, talán a „nemzetközi bűnöző” lehetne.

Az utolsó fejezetben már a '80-as éveket és a rendszerváltoztatás utáni időszakot ismerhetjük meg. Az olvasó már meg sem lepődik azon, hogy Aczél Endre, aki a '80-as években Londonban tevékenykedett, mellékesen „Acsádi” fedőnéven a hírszerzésnek is beszámolókkal tartozott. Mező Gábor azonban nem akar adós maradni a rendszerváltoztatást követő médiaháború megemlékezésével, illetve a történelmi eseményeken átévickélő, ma is közkedvelt médiaszemélyiségek említésével sem.

Az MTV vörös csillagos emblémája 1961–69 között (Fortepan / Rádió és Televízió Újság)

sevel sem. Nemcsak arra mutat rá, hogy Baló Györgyöt hogyan környékezte meg a kádári Belügyminisztérium hírszerzése, de a rendszerváltoztatás idején feltörekvő fiatal generáció moszkvai tanulmányai, majd a megváltozó magyarországi médiakörülmények is szóba kerülnek. A botrányok (*Egyenleg*) és a szerző megítélése szerint botrányos minőségű, de annak idején annál nézetesebb műsorok (*Szomszédok*), amelyek a rendszerváltoztatás Magyar Televízióját jellemezték, alátámasztják Mező megállapítását, amely szerint akkoriban esély sem volt valódi változásra: sem a sajtóban, sem a televízióban.

Mező könyvének 261. oldalán olvashatjuk azon gondolatát, ami kiválóan vonja le kutatásának konklúzióját. Eszerint a kádári–aczéli játszma arról szólt, hogy „valamilyen szinten mindenki korrumpálva, kompromittálva volt. Leszámítva azokat az idealistákat és bátor ellenállókat, akik saját vagy akár családjuk életét, életminőségét is feláldozva megőrizték lelkük teljes egészét”. A kommunizmus bűneivel való szembenézés, az ideológia több évtizedes kényszeredett elviselésének lenyomataival való elszámolás és leszámolás még mindig gyerekcipőben jár. Talán most kezdhető meg igazán az igazsággal való szembenézés, évtizedekkel a rendszerváltoztatás után, amikor a történelmi tények feltárásának segítségével és az összefüggések értelmezésével lassú, de valódi változás veheti kezdetét. Ennek a folyamatnak egy kis része Mező Gábor könyve, amely inkább publicisztikai, mint tudományos keretek között, minden érdeklődőnek közérthetően, összefüggéseiben mutatja be a Magyar Televízió viszonyrendszereinek működését egészen a rendszerváltoztatás időszakáig. Megállapíthatjuk viszont, hogy a könyv címével ellentétben voltaképpen *nem a televízió megszállása volt a feladat, hiszen azt maga rendszer hozta létre, hanem annak megtartása.*

LÁSZLÓ BERNADETT